

EESTI NSV RIIKLIK ETNOGRAAFIAMUUSEUM

KÜSIMUSLEHT NR. 103

KASUKAD

Küsimusleht nr. 103

KASUKAD

Lambanahkseid kasukaid soojema kehakattena on kantud juba väga kauges minevikus. Tänapäevalgi leiavad nad maaelanike poolt rohket kasutamist. Kasukate lõikes, tegumoes ja kandmisviisis on aga aegade vältel toimunud märkimisväärsed muudatusi. Varasemad, kohalike rahvarõivatraditsioonidega seotud paikkondlikud vormid on järk-järgult asendunud uute, laiemalt levinud moodidega. Selleks, et teada saada, milliseid kasukaid Teie kandis on kantud, millal ja missugused muudatused neis on toimunud, pöördub Eesti NSV Riiklik Etnograafiamuuseum Teie poole palvega vastata käesolevale küsimustikule. Mida kaugemast ajast Te kirjeldust alata saate (kohalike vanemate inimeste mälestuste põhjal), seda hinnatavam. Võib-olla õnnestub Teil andmeid saada möödunud sajandi lõpul või isegi varem kantud kasukate kohta. Järgnevalt kirjeldage võimalikult täpselt kõiki muudatusi kasukate materjalis, lõikes, valmistamises jne., märkides kindlasti aja, millal üks või teine muutus on toimunud või millal need nähtused on esinenud. Soovitav on joonise või skeemi lisamine. Kui on olemas fotosid, on need väga teretulnud. Kui on teada, kelle eeskujul uuendused on tarvitusele võetud ja miks neid on paremaks peetud, siis palume tingimata ka seda kirja panna. Väga oluline on täpselt üles märkida kõik kasukate, nende erivormide, samuti üksikosade ja kaunistuste rahvapärased nimetused. Viimased palume muust jutust eraldamiseks laineliselt alla kriipsutada. Silmas pidada, kas muudatustega kasukates ei kaasne muudatused ka nimetustes! Lisaks juba väga vanast ajast tuntud sissepööratud villapoolega lambanahksetele kasukatele (I) on küsimusi esitatud ka möödunud sajandi teisest poolest alates maal levinud riidega kaetud kasukate kohta (II). Eriti viimastel aastatel on naiste talvise ülerõivana rohket kasutamist leidnud karusnahk-

sed kasukad (s. o. pealepööratud karvapinnaga kasukad) niihästi karuspargiga mitmesugustest loomanahkadest kui ka karusnaha imitatsioonist. Ka nende kohta on esitatud küsimusi (III).

I Riideta kasukad

1. Kasukatest üldiselt. Kuidas on nimetatud riideta kasukaid üldiselt? Millise pikkusega kasukaid on kandnud naised, mehed? Mis ajast peale kantakse pihtkasukaid? Kellel olid need varem (meestel, naistel)? Kui ka lapsed on kandnud kasukaid, siis kui vanalt nad on saanud kasuka? Kas on kantud kasukvesti? Kes, millal? Erineva pikkusega kasukate otstarve ja nimetused.

2. Materjal. Mitu lambanahka läheb kasukale? Millisele kasukale? Kes need parkis ja milliste vahenditega? Mis ajast on hakatud kasutama pruuni kooreparki? Milliste koortega, kuidas ja kes seda tegi? Mis ajast on tulnud tarvitusele mustaks pargitud kasukanahad? Kas neid hangitakse nahkadena või ostetakse valmiskasukad? Millise pargiga nahkadest kasukaid kantakse peamiselt praegu (valge, pruun või must park)?

3. Õmmelmine. Kes on õmmelnud kasukaid varematel aegadel, kes nüüd? Mil määral ostetakse praegu valmiskasukaid? Kas mäletatakse rahvapäraseid kombeid seoses kasukate valmistamisega? Milliseid? Millal?

4. Lõige. Millise lõikega olid kõige vanemad kasukad, mida kohapeal mäletatakse (sirge lõikega, alt veidi laienevad, seljale volti hoitud)? Millal neid on kantud? Kes kandis? Millised kasukad olid kodanliku Eesti ajal? Millal tulid kasutusele seljal pöönaga kasukad? Millal hakati tegema tagant lõhkise sabaga kasukaid? Millised olid kasuka varrukad, krae, taskud? Kas oli vahet meeste ja naiste kasukate lõikes? Milline see oli? Erilõikeliste kasukate nimetused. Millise lõikega kasukaid kantakse praegu?

5. Kaunistused. Milliseid kaunistusi, millisest materjalist? Mis värvi nahkrihmu on kasutatud kasukate kaunistamiseks? Kuidas neid saadi? Nende nimetused. Kaunistuste kirjeldamisel märkida, millise lõikega kasukal see oli. Kõigi kasukakaunistuste nimetused. Kuidas on kaunistatud praegu

kantavad kasukad? Milliseid erinevusi teatakse meeste ja naiste kasukate ilustuste vahel?

6. Kasuka kinnitamisviis. Kumb hõlm on käinud peale a) meeste kasukatel, b) naiste kasukatel? Kui suur on olnud hõlmade ülekäik? Kinnitusvahendid (haagid, nõöbid, aasad), nende kuju ja asetus. Kas on kantud kasuka peal vööd? Kes kandis, millise kasuka peal, millist vööd, kuidas? Milliseid erinevusi teatakse meeste ja naiste kasukate kinnitusviisis? Kuidas on kinnitatud praegu kantavad kasukad (millised nõöbid, mitu nõöpi, ühe- või kaherealine kinnis)?

7. Kasuka kandmine. Millal on kasukat kantud (eriti kui samaaegselt on olnud kasutusel erinevaid kasukaid — pidulikel käikudel, millistel töödel, missugusel aastaajal? Kas töö ja peokasukatel on olnud erinevusi a) materjalis b) lõikes, c) kaunistustes? Kas on olnud vahet jõukamate ja kehvemate elanike kasukatel? Milles? Kas teatakse, et kasuka peal on kantud linast või villast kuube? Milline see oli, kuidas nimetatud? Kes ja kunas kandis? Millistel puhkudel kantakse kasukaid praegu (pidulikel käikudel, millistel töödel — millist kasukat)?

8. Laste kasukad. Kui lapsed on kandnud kasukaid, siis kirjeldada neid! Milliseid erinevusi on olnud laste kasukatel võrreldes täiskasvanute omadega materjalilt, lõikelt, kaunistuselt? Kas ka praegu kannavad lapsed kasukaid? Milliseid?

II Riidega kasukad

9. Millal tulid tarvitusele riidega kasukad
a) meestel, b) naistel?

10. Missugusest materjalist on valmistatud riidega kaetud kasukaid? Kellel on lastud neid õmmelda? Kas on ostetud valmisrõivastena?

11. Missuguse pikkuse ja lõikega on olnud meeste riidega kaetud kasukad? Milline krae? Nimetused. Millal ja mis puhkudel on kantud? Kas kasukale on pandud peale vöö? Milline, kuidas? Milliseid riidega kaetud kasukaid kantakse praegu, mis puhkudel (tööl, pidulikel käikudel jne.)?

12. Missuguse pikkuse ja lõikega on olnud naiste riidega kaetud kasukad? Milline krae? Nimetused. Mis puhkudel kantud? Kas neid kantakse ka praegu? Kes, millistel puhkudel?

III Karusnahksed kasukaad

13. Millal hakati Teie kandis kandma karusnahkseid kasukaid? Millised need olid materjalilt — kas parkida lastud oma majapidamisest saadud vasika- või loomanahkadest, ostetud (millistest nahkadest või kunstnahast)? Kas lastud õmmelda (kellel) või ostetud valmisrõivana (kust)? Värv, tegumood. Kellel need olid (jõukamatel peretütardel või perenaistel, taluteenijatel, ametnikel jne.)? Millistel puhkudel kanti? Kuidas kutsuti?

14. Millal hakati Teie ümbruskonnas märkimisväärselt kandma karusnahkseid kasukaid? Kes? Millisest materjalist (milline nahk, kunstnahk, mis värvi), millise moega? Millistel puhkudel on kantud? Kuidas nimetatud?

15. Mil määral praegu kantakse karusnahkseid kasukaid? Millisest materjalist, mis värvi, millise tegumoega? Kas lastud õmmelda (kus) või ostetud valmisrõivana (kust)? Kes kannavad (nooremad, vanemad, milliste tööalade inimesed)? Millistel puhkudel kantakse (tööl, pidulikel käikudel)?

16. Mil määral kannavad karusnahkseid kasukaid lapsed? Millal hakati valmistama lastele kasukaid? Milliseid? Missuguseid kasukaid lapsed praegu kannavad?

Koostanud A. Voolmaa

Государственный этнографический музей Эстонской ССР

Вопросник № 103. Шубы

На эстонском языке.

Ladumisele antud 8. II 1966. Trükkimisele antud 11. IV 1966. Paber 54×84 1/16. Trükipoognaid 0,5. Tingtrükipoognaid 0,42. Tellimise nr. 1033. Trükiarv 300. MB 00288.
Hans Heidemanni nim. trk., Tartu, Ülikooli 17/19. III

Tasuta,